

แนวทางการพัฒนาศูนย์ยุติธรรมชุมชนในเขตจังหวัดอุดรธานี COMMUNITY JUSTICE CENTERS DEVELOPMENT IN UDON THANI PROVINCE

สุวัฒน์ ดวงแสนพุด¹

Suwat Duangseanput¹

(Received: 7 Nov. 2023; Revised: 13 Dec. 2023; Accepted: 24 Dec. 2023)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาศูนย์ยุติธรรมชุมชนในเขตจังหวัดอุดรธานี ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่ บุคลากรสำนักงานยุติธรรมจังหวัดอุดรธานี จำนวน 17 คน ได้มาโดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive) และคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนในเขตจังหวัดอุดรธานี จำนวน 20 อำเภอละ 2 ศูนย์ ศูนย์ละ 5 คน ได้กลุ่มเป้าหมายรวมทั้งสิ้น 200 คน โดยใช้เทคนิคการหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นตัวแทนในแต่ละศูนย์ด้วยเทคนิคแบบลูกโซ่ (Snowball Technique) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง หากคุณภาพของเครื่องมือโดยการตรวจสอบความเที่ยงตรง วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก และการสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Content Analysis) ผลการวิจัยพบว่า ศูนย์ยุติธรรมชุมชนในเขตจังหวัดอุดรธานีมีปัญหาในด้านการบริหารจัดการศูนย์ที่ไม่เป็นไปตามแนวปฏิบัติของกระทรวงยุติธรรม ปัญหาความรู้ความเข้าใจของผู้ปฏิบัติงาน การยอมรับและการรับรู้ข่าวสารของประชาชนยังมีน้อย ส่วนแนวทางการพัฒนาศูนย์ยุติธรรมชุมชนในเขตจังหวัดอุดรธานีที่เหมาะสมได้แก่ ผลักดันให้มีกฎหมายที่ชัดเจน สร้างเครือข่ายการทำงาน สร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้ปฏิบัติงานและประชาชนให้มากขึ้น กำหนดช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายและต่อเนื่อง

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

Corresponding author. E-mail: suwat.do@udru.ac.th

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา, ปัญหา, ศูนย์ยุติธรรมชุมชน

ABSTRACT

This study investigated the problems and development guidelines of community justice centers in Udon Thani Province, Thailand. Community justice centers are local institutions that provide legal services and dispute resolution to the public. The study aimed to identify the challenges and opportunities for improving the management and performance of these centers. The study used a qualitative approach with purposive sampling. The data sources were 17 staff of the Udon Thani Provincial Justice Office and 200 representatives of 40 community justice centers in 20 districts. The data collection tool was a structured interview, and the data analysis technique was content analysis. The results revealed that the main problems of the centers were the lack of compliance with the Ministry of Justice's guidelines, the low level of knowledge and awareness among staff and the public, and the insufficient public relations channels. The study suggested that the development guidelines for the centers should include the enactment of clear laws, the creation of a working network, the enhancement of knowledge and understanding, and the diversification and continuity of public relations.

Keywords: development, problems, community justice center

บทนำ

แนวคิดเรื่อง “ยุติธรรมชุมชน” (Community Justice) นับว่าเป็นแนวความคิดใหม่สำหรับประเทศไทยในปัจจุบัน ระบบการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนของประเทศไทย จะมีรัฐทำหน้าที่จัดการแต่ฝ่ายเดียวมาเป็นเวลานานกว่าร้อยปี นับตั้งแต่ได้มีการเปลี่ยนระบบกฎหมายจากระบบกฎหมายพระธรรมนูญหรือที่เรียกกันว่ากฎหมายตราสามดวงในยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์มาเป็นระบบกฎหมายแบบยุโรปที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน แนวความคิดหนึ่งที่ติดมากับระบบกฎหมายยุโรปด้วยคือ ความคิดที่ว่ากฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายอาญา เป็นเรื่องของการใช้อำนาจรัฐต่อประชาชนและเป็นเรื่องที่รัฐเป็นผู้อำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนฝ่ายเดียว ประชาชนเป็นเพียงผู้มาร้องขอ รอรับ หรือได้รับผลจากกระบวนการยุติธรรมที่รัฐเป็นผู้จัดการและจัดให้เท่านั้น ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมแต่อย่างใด (วันชัย รุจนวงศ์, 2550: 203-206)

กระทรวงยุติธรรมได้ดำเนินการจัดทำโครงการนำร่องจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนขึ้นตามหลัก แนวคิดการนำประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะของหุ้นส่วน โดยโครงการเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 "ศูนย์ยุติธรรมชุมชน" ถือเป็นกลไกสำคัญของกระทรวงยุติธรรมที่จัดตั้งขึ้นในชุมชน ซึ่งมีหน้าที่ร่วมมือกับกระทรวงยุติธรรมในการดำเนินกิจกรรมรูปแบบต่างๆ ที่เป็นการเสริมสร้างความยุติธรรม ความเป็นธรรม และความสงบสุขในชุมชน มีบทบาทหลายประการ เช่น ช่วยเหลือดูแลให้คำแนะนำและแก้ปัญหาในเบื้องต้นกับผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพ หรือต้องการคำแนะนำเบื้องต้นทางด้านกฎหมายหรือกระบวนการยุติธรรม ลดข้อพิพาทความขัดแย้งในชุมชน ป้องกันอาชญากรรมในชุมชน แจ้งข่าว แจ้งเบาะแส และให้ความร่วมมือในงานด้านนิติวิทยาศาสตร์ เฝ้าระวัง แจ้งข่าว แจ้งเบาะแสทางคดีความ หรือการกระทำความผิดกฎหมายใด ๆ เป็นต้น เพื่อตอบสนองความต้องการและเสริมสร้างความยุติธรรมและความสงบสุขในชุมชน ซึ่งในศูนย์ยุติธรรมชุมชนจะประกอบไปด้วยคณะกรรมการหลายฝ่าย ทั้งที่เป็นกรรมการที่มาจากหน่วยงานภาครัฐ และกรรมการที่มาจากภาคประชาชนคัดเลือกกันเอง การพัฒนางานยุติธรรมชุมชนให้ก้าวหน้าต่อไปนั้น ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลาย ๆ ด้าน ซึ่งในบางเรื่องอาจจะต้องอาศัยองค์ความรู้และความเข้าใจเพิ่มเติมจากผู้ที่เกี่ยวข้อง บางเรื่องอาจไม่สามารถดำเนินการได้ในทันทีเนื่องจากความไม่พร้อมขององค์ประกอบที่สำคัญหลาย ๆ อย่าง เช่น ปัญหาการกระจาย

อำนาจในระดับภูมิภาคและระดับท้องถิ่นของประเทศที่ยังมีทิศทางไม่ชัดเจน ปัญหาเกี่ยวกับกำหนดกรอบภารกิจหน่วยงานภาครัฐเกี่ยวกับการทำงานชุมชน ซึ่งยังมีความเหลื่อมซ้อนกันอยู่ระหว่างหลายหน่วยงาน ปัญหาความซ้ำซ้อนในภารกิจที่เกี่ยวกับชุมชนของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ปัญหาการขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องยุติธรรมชุมชนและทักษะการทำงานกับชุมชน ความจำเป็นในการพัฒนาหน่วยงานและกฎหมายรองรับการทำงานด้านยุติธรรมชุมชน (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และจุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2550 : 28)

ปัจจุบันกระบวนการยุติธรรมไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก มีการประกาศบังคับใช้พระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรม แห่งชาติ พ.ศ. 2549 ตลอดจนการจัดทำแผนแม่บทกระบวนการยุติธรรมแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2545 - 2549) และได้ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม อีกครั้งตามแผนแม่บท กระบวนการยุติธรรม แห่งชาติ (พ.ศ. 2550 - 2551) โดยได้มีการจำแนก กระบวนการยุติธรรมตามลักษณะที่แตกต่างกันออกไปโดยมีเป้าหมายเพื่อให้ความยุติธรรม เพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน อย่างเป็นเอกภาพสอดคล้องกับกระทรวงยุติธรรม ที่ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ “ยุติธรรมถ้วนหน้า ประชาชนมีส่วนร่วม” (Justice for all All for justice) เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล กระทรวงยุติธรรมได้นำแนวคิดยุติธรรมชุมชน (Community Justice) มาเป็นกรอบแนวทาง ในการดำเนินงาน ซึ่งแนวคิดยุติธรรมชุมชนนี้ จะเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีบทบาท ในลักษณะหุ้นส่วน เพื่อร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ และรับผลแห่งการดำเนินงานด้วยกัน (กระทรวง ยุติธรรม, 2562) แต่อย่างไรก็ตามจากการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชน พบว่า ปัญหาและอุปสรรคต่อการดำเนินงานของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนคือ ขาดงบประมาณสนับสนุนในการดำเนินงาน เจ้าหน้าที่/หน่วยงานที่ เกี่ยวข้องยังไม่สามารถเข้าถึงชุมชนอย่างแท้จริง ขาดรูปแบบการจัดการความขัดแย้งอย่างชัดเจน (ประเวช จันทรฉาย, 2553) ตลอดจนการศึกษาของ ช. ชรินทร์ เพ็ชฌุไพศิษฐ์ และสมศักดิ์ นัคลาจารย์ (2558) พบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อความเชื่อมั่นของประชาชนในการอำนวยความสะดวกของกระทรวงยุติธรรม ประกอบด้วยการปฏิบัติงานล่าช้า การประชาสัมพันธ์บทบาทภารกิจยังไม่ชัดเจนครอบคลุม ระบบอุปถัมภ์ การเลือกปฏิบัติระหว่างคนจนกับคนรวย เจ้าหน้าที่ทุจริตและไม่ยุติธรรม นอกจากนี้วรพล พินิจ (2560)

พบว่า อุปสรรคต่อบทบาทในการดำเนินงานของสำนักงานยุติธรรมจังหวัดในการพัฒนาระบบยุติธรรมชุมชนเนื่องจากพลวัตแห่งความเปลี่ยนแปลงจากสภาพแวดล้อมได้แก่ ปัญหาด้านคนงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ การบริหารจัดการและด้านอื่นๆ (อมรเทพ ไหมมา. 2563)

จังหวัดอุดรธานีเป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่ได้ดำเนินการขับเคลื่อนงานยุติธรรมชุมชนสู่ท้องถิ่นต่าง ๆ มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 โดยมีสำนักงานยุติธรรมชุมชนจังหวัดอุดรธานีเป็นหน่วยงานหลัก และได้คัดเลือกและแต่งตั้งให้ตำบลนาจัว อำเภอน้ำโสม จังหวัดอุดรธานี เป็นศูนย์ยุติธรรมชุมชนนำร่อง จากนั้นเป็นต้นมาก็ได้จัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนระดับตำบลขึ้นมาทั้งหมด 180 แห่ง ครอบคลุมทั้ง 20 อำเภอ โดยมีกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญคือ ให้ผู้บริหารท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลหรือเทศบาลเป้าหมาย เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายก อบต. เทศบาล ปลัด อบต. ปลัดเทศบาล ดำรงจที่รับผิดชอบในพื้นที่ เป็นต้น ได้เป็นตัวแทนของสำนักงานยุติธรรมชุมชนจังหวัดอุดรธานี ในการขับเคลื่อนงานด้านการส่งเสริมและพัฒนาศูนย์ยุติธรรมชุมชน ช่วยเหลือ อำนวยความเป็นธรรมแก่ประชาชนตามนโยบาย "ลดความเหลื่อมล้ำด้านความเป็นธรรมทางสังคม" ให้เข้าถึงประชาชนได้ทุกระดับ แต่การจัดตั้งศูนย์ดังกล่าวยังมีปัญหาหลายประการ ทั้งด้านโครงสร้างการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชน คณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน และสมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชน ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ และรวมถึงค่าตอบแทน (จิราลักษณ์ จิตรพัฒน์, สัมภาษณ์, 25 ธันวาคม 2559) ซึ่งประเด็นปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้ผู้วิจัยเห็นความสำคัญที่จะทำการศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาศูนย์ยุติธรรมชุมชนในเขตจังหวัดอุดรธานี เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ไปปรับปรุงพัฒนาคุณภาพศูนย์ยุติธรรมชุมชนและดำเนินการหาแนวทางการพัฒนาให้ได้คุณภาพตามมาตรฐาน ตลอดจนนำผลการวิจัยมาใช้เป็นแนวทางการพัฒนาการบริหารศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้มีคุณภาพเท่าเทียมกันทุกแห่ง และเสนอผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้นำไปใช้เป็นแนวทางสำหรับการวางแผนเพื่อเตรียมความพร้อมในการตรวจรับรองคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการบริหารงานศูนย์ยุติธรรมชุมชนในเขตจังหวัดอุดรธานี
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศูนย์ยุติธรรมชุมชนในเขตจังหวัดอุดรธานี

นิยามศัพท์เฉพาะ

ศูนย์ยุติธรรมชุมชน หมายถึง ศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตจังหวัดอุดรธานี

ปัญหาการบริหารงานศูนย์ยุติธรรมชุมชน หมายถึง ปัญหาในด้าน การบริหารจัดการ อาคารสถานที่ บุคลากร การมีส่วนร่วม ความเป็นวิชาการ การส่งเสริมเครือข่าย งบประมาณ และการประชาสัมพันธ์

แนวทางการพัฒนาศูนย์ยุติธรรมชุมชน หมายถึง แนวทางการพัฒนาในด้าน อาคารสถานที่ การบริหารจัดการ บุคลากร การมีส่วนร่วม ความเป็นวิชาการ การส่งเสริมเครือข่าย งบประมาณและการประชาสัมพันธ์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1) บุคลากรสำนักงานยุติธรรมจังหวัดอุดรธานี จำนวน 17 คน ได้มาโดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive) จากผู้ที่เป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับการดำเนินงานยุติธรรมชุมชนในจังหวัดอุดรธานี ด้วยเพราะเป็นผู้ที่เข้าใจระบบงานของงานยุติธรรมชุมชนตั้งแต่เริ่มแรกของการก่อตั้งและมีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 5 ปี

2) คณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนประจำอำเภอ จำนวน 20 อำเภอ ทำการสุ่มอย่างง่ายเพื่อเลือกอำเภอละ 2 ศูนย์ ศูนย์ละ 5 คน ได้กลุ่มเป้าหมายรวมทั้งสิ้น 200 คน การเลือกผู้ให้ข้อมูลศูนย์ละ 5 คน ใช้วิธีแบบลูกโซ่ (Snowball Technique) ขั้นตอนแรกผู้วิจัยค้นหาตัวอย่างเริ่มแรกที่ตรงกับเกณฑ์ในการวิจัย เมื่อได้ข้อมูลจากตัวอย่างแรกแล้วผู้วิจัยจึงสอบถามถึงตัวอย่างถัดไปจากตัวอย่างแรกเกี่ยวกับ ประเด็นการวิจัยทำเช่นนี้ ไปเรื่อย ๆ จนครบ 5 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

งานวิจัยนี้ มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง ก่อนนำแบบสัมภาษณ์ไปใช้ ผู้วิจัยได้นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรง เนื้อหา ภาษาที่ใช้ ความเหมาะสม ความครอบคลุม ข้อเสนอแนะจากผู้ประเมินเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ปรับแก้ไข และนำไปใช้สัมภาษณ์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ผู้วิจัยหาพบบุคลากรของศูนย์ยุติธรรมชุมชน และคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนในแต่ละอำเภอ เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งแจ้งรายละเอียดการวิจัยด้วยตนเอง

2) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ โดยวิเคราะห์ทั้งระหว่างการวิจัยและสิ้นสุดการวิจัย

3) การสังเกตการณ์ซึ่งเป็นการรวบรวมข้อมูลบางอย่างที่ผู้ให้ข้อมูลระบุไม่ครบถ้วน หรือสังเกตจากสภาพแวดล้อมภายในพื้นที่ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังมีการใช้การสังเกตในขณะที่มีการสัมภาษณ์เพื่อที่จะดูลักษณะพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างเวลาเก็บรวบรวมข้อมูล

4) ตรวจสอบความเรียบร้อยครบถ้วนของแบบสัมภาษณ์ด้วยตัวเอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์ ทั้งระหว่างการวิจัยและสิ้นสุดการวิจัย มีการจัดหมวดหมู่ตามประเภทของข้อมูล ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Content Analysis) ส่วนข้อมูลจากการจดบันทึก และข้อมูลจากเทปบันทึกเสียงที่ถอดเป็นบทสนทนา ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาตามหัวข้อที่กำหนดแล้วนำเสนอข้อมูลเป็นความเรียง (รัตนะ บัวสนธ์, 2551, 228-235)

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง ปัญหาและแนวทางการพัฒนาศูนย์ยุติธรรมชุมชนในเขตจังหวัดอุดรธานี สรุปได้ดังนี้

1. ปัญหาการบริหารงานศูนย์ยุติธรรมชุมชนในเขตจังหวัดอุดรธานี

1) **ด้านอาคารสถานที่** ได้แก่ ไม่มีห้องปฏิบัติการที่เป็นทางการหรือเป็นรูปธรรมและแยกเฉพาะ ขาดวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ เช่น กล้องถ่ายภาพ เครื่องบันทึกเสียง โต๊ะ เก้าอี้

2) **ด้านการบริหารจัดการ** ได้แก่ การบริหารจัดการของศูนย์ยุติธรรมชุมชนไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน การประสานงานไปยังคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพื่อมาปฏิบัติหน้าที่เมื่อมีการจัดการข้อพิพาทหรือข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นไปอย่างล่าช้า แผนการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนระดับพื้นที่ไม่ชัดเจน กิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นเพื่อพัฒนาอาสาสมัครยุติธรรมชุมชนและพัฒนาคณะกรรมการยุติธรรมชุมชนยังไม่หลากหลาย และไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ ในประเด็นนี้ คณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนอำเภอท่าวนงหนึ่งกล่าวว่า “งานยุติธรรมชุมชนไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน งานยุติธรรมชุมชนจะเข้มแข็งมีมาตรฐาน จะต้องเขียนกฎหมายด้านนี้โดยเฉพาะ และให้ประชาชนผู้เกี่ยวข้องเป็นผู้ร่วมเสนอ ซึ่งจะทำให้ปัญหาด้านการบริหารจัดการศูนย์ยุติธรรมชุมชนลดน้อยลง”

3) **ด้านบุคลากร** ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า “คณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนยังไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่เท่าที่ควรรวมถึงไม่เข้าใจแนวทางการขับเคลื่อนศูนย์ยุติธรรมชุมชน” “คณะกรรมการปฏิบัติงานศูนย์ยุติธรรมชุมชนบางคนมีงานรับผิดชอบประจำอยู่แล้วจึงไม่สามารถปฏิบัติงานในศูนย์ยุติธรรมชุมชนได้เต็มที่ เช่น ตำรวจ นายก เทศมนตรี สมาชิกสภาเทศบาล กำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ไม่ได้อยู่ประจำที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนเนื่องจากมีภารกิจอื่น ๆ ที่ต้องทำในหมู่บ้าน/ชุมชน” “ขาดจิตอาสาในการร่วมขับเคลื่อนงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชน” “ไม่มีเจ้าหน้าที่ของสำนักงานยุติธรรมจังหวัดมาประจำศูนย์ยุติธรรมชุมชน” “บุคลากรขาดความรู้ด้าน การเบิกจ่ายงบประมาณ การใช้วัสดุอุปกรณ์ เช่น การใช้คอมพิวเตอร์เพื่อจัดการกับข้อมูล ตลอดจนไม่มีการจัดระบบเก็บข้อมูลที่เป็นมืออาชีพ”

4) **ด้านการมีส่วนร่วม** ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า “คณะกรรมการของศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่มาจากสมาชิกขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น นายกเทศมนตรี สมาชิกสภาเทศบาล ทำหน้าที่หลายอย่างจึงทำให้ขาดการมีส่วนร่วมกับสำนักงานยุติธรรมจังหวัดซึ่งสังกัดอีกกระทรวงหนึ่ง ทำให้เกิดความล่าช้าในการปฏิบัติงาน”

5) **ด้านส่งเสริมความเป็นวิชาการ** ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า “คู่มือการปฏิบัติงานเอกสาร/ ใบความรู้ที่เกี่ยวข้องล้าสมัยและไม่เพียงพอสำหรับแจกให้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการ” “คณะกรรมการของศูนย์ยุติธรรมชุมชนขาดความเข้าใจในกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง” “การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งมีน้อยครั้ง ไม่เพียงพอหรือไม่สม่ำเสมอ” “การนำคณะกรรมการของศูนย์ยุติธรรมชุมชนไปศึกษาดูงานในหน่วยงานต้นแบบยังมีน้อยเกินไป”

6) **ด้านการส่งเสริมเครือข่ายยุติธรรมชุมชน** การสร้างเครือข่ายยังไม่กว้างขวางเพียงพอ หากมีการสร้างเครือข่ายกับองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องก็จะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านงานยุติธรรมชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในประเด็นนี้ ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า “ขาดการติดตามผลการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชนที่ต่อเนื่องจึงทำให้การทำหน้าที่ของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ”

7) **ด้านงบประมาณ** ได้แก่ งบประมาณในการดำเนินงานมีไม่เพียงพอ ในประเด็นนี้ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า “ควรมีงบประมาณเพื่อเป็นค่าตอบแทนแก่คณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานอย่างเพียงพอและเหมาะสม”

8) **ด้านการประชาสัมพันธ์** ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ยังไม่ครอบคลุมหรือเข้าถึงคนในพื้นที่อย่างทั่วถึงจะเป็น เจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ไม่เพียงพอ และบางครั้งไม่ได้ตระหนักในคุณค่าของงานประชาสัมพันธ์

2. แนวทางการพัฒนาศูนย์ยุติธรรมชุมชนในเขตจังหวัดอุดรธานี

1) **ด้านอาคารสถานที่** ได้แก่ ขอความอนุเคราะห์หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขอสถานที่จัดทำห้องยุติธรรมชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม และจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นอย่างเพียงพอ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ เครื่องคอมพิวเตอร์ สมุดคุมการดำเนินงาน เครื่องเสียง เป็นต้น

2) ด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ กำหนดแนวปฏิบัติ ระเบียบ หรือแผนปฏิบัติงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทุกแห่ง มีการจัดอบรมให้ความรู้ในด้านการบริหารจัดการองค์กรแก่คณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนอย่างสม่ำเสมอ จัดทำช่องทางในการติดต่อประสานงานอย่างหลากหลาย เช่น ระบบไลน์ (Line) แสงเอ้าท์ (Hangouts) เป็นต้น จัดหาบุคลากรจากสำนักงานยุติธรรมจังหวัดมาประจำที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตามความเหมาะสม บุคลากรของศูนย์ยุติธรรมชุมชนควรทำหน้าที่ตั้งแต่รับเรื่อง นัดหมายประชุม ดำเนินการแก้ไข/สืบสวน/ไต่สวน/เจรจาไกล่เกลี่ยส่งต่อ เป็นต้น มีการทำข้อตกลงร่วมมือ (Memorandum of Understanding : MOU) ระหว่างสำนักงานยุติธรรมจังหวัดกับหน่วยงานในพื้นที่ (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฯลฯ) ซึ่งจะทำให้การบริหารงานศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีความสัมพันธ์ มีความร่วมมืออย่างเป็นรูปธรรมและมีความชัดเจนยิ่งขึ้น และกำหนดแผนการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

3) ด้านบุคลากร ได้แก่ จัดอบรม ศึกษาดูงาน การสำรวจความคิดเห็น การวิจัย ฯลฯ เพื่อให้คณะกรรมการฯ ได้มีความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาที่เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ จัดหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถที่มาจากหมู่บ้านในพื้นที่ความรับผิดชอบของศูนย์ยุติธรรมชุมชนมาประจำเพื่อทำหน้าที่คอยสนับสนุนหรืออำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ จัดอบรมและสรรหาผู้มีจิตอาสาเข้ามาทำหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนอย่างสม่ำเสมอ จัดทำกฎหมายเพื่อรับรองการทำงานให้แก่คณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้เกิดเป็นรูปธรรม จัดเจ้าหน้าที่จากส่วนกลางหรือสำนักงานยุติธรรมจังหวัดมาให้ความรู้และจัดทำคู่มือเบิกจ่ายงบประมาณของทางราชการไว้ประจำที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชน จัดอบรมความรู้เกี่ยวกับการให้บริการแก่ประชาชน ให้แก่คณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน บุคลากรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพื่อให้บุคลากรของศูนย์ยุติธรรมชุมชนสามารถให้บริการประชาชนที่เข้ามาขอรับบริการความช่วยเหลือทางคดีความอย่างสะดวกและรวดเร็ว และจัดอบรมความรู้เกี่ยวกับการใช้ระบบสารสนเทศ เช่น การใช้คอมพิวเตอร์เพื่อจัดการกับข้อมูลให้แก่บุคลากรของศูนย์ยุติธรรมชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

4) **ด้านการมีส่วนร่วม** ได้แก่ เสริมสร้างการมีส่วนร่วมจากหน่วยงาน องค์กร หรือบุคคลต่าง ๆ โดยการกำหนดรางวัล/ใบประกาศเกียรติคุณ สำหรับผู้ปฏิบัติหน้าที่ได้ เป็นอย่างดี และเชิญชวน รณรงค์เพื่อระดมความร่วมมือจากหน่วยงาน องค์กร หรือบุคคล ต่าง ๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารจัดการงานยุติธรรมชุมชน โดยเริ่มจากการ มีส่วนร่วมวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วม ในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

5) **ด้านส่งเสริมความเป็นวิชาการ** ได้แก่ จัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน เอกสาร/ใบ ความรู้ที่เกี่ยวข้องให้เพียงพอและทันสมัย จัดอบรมความรู้เกี่ยวกับกฎหมายต่าง ๆ ที่ เกี่ยวข้องให้แก่คณะกรรมการของศูนย์ยุติธรรมชุมชนอย่างสม่ำเสมอ และการนำ คณะกรรมการ บุคลากรต่าง ๆ ของศูนย์ยุติธรรมชุมชน ไปศึกษาดูงานในหน่วยงานหรือ ศูนย์ต้นแบบการพัฒนา เพื่อนำความรู้กลับมาใช้ประโยชน์ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

6) **ด้านการส่งเสริมเครือข่ายยุติธรรมชุมชน** ได้แก่ เพิ่มจำนวนกิจกรรมหรือ โครงการอบรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการสร้างเครือข่าย เร่งส่งเสริมให้มีอาสาสมัคร เครือข่ายงานยุติธรรมชุมชนที่มาจากหลากหลายอาชีพ เช่น ตำรวจ ทหาร นักวิชาการ นัก สันติวิธี ผู้ระดมข้อพิพาท เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้สามารถตอบสนองและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านได้อย่างรอบด้าน การให้ความรู้แก่อาสาสมัครเครือข่ายยุติธรรมชุมชน ด้วยการจัดอบรมให้ความรู้พื้นฐานในงานยุติธรรมชุมชน การเจรจาไกล่เกลี่ย การแจ้ง ข่าวสารความปลอดภัยชุมชน ฯลฯ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจก่อนการปฏิบัติงานทุกครั้ง ควรมีการทดสอบเพื่อวัดความรู้ความเข้าใจในงานยุติธรรมชุมชน/ข้อกฎหมายต่าง ๆ ที่ เกี่ยวข้องกับคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน อาสาสมัครเครือข่ายยุติธรรมชุมชน บุคลากรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้รับการพัฒนาศักยภาพอยู่ ในระดับสูงขึ้นหรือมีมาตรฐานเพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในหมู่บ้าน/ ชุมชน ควรส่งเสริม ให้เครือข่ายยุติธรรมชุมชนจัดทำแผนควบคุมความปลอดภัยในหมู่บ้าน/ ชุมชน การป้องกัน อาชญากรรม การป้องกันและแก้ไขยาเสพติด เป็นต้น และให้สมาชิกเครือข่ายยุติธรรม ชุมชนเป็นผู้คัดเลือกหรือลำดับความสำคัญของโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และ มีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมตามนโยบายและแผนงาน และควรกำกับดูแลการดำเนินงานของ สมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชนอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง

7) **ด้านงบประมาณ** ได้แก่ จัดสรรงบประมาณให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนอย่างต่อเนื่องและเพียงพอ และแยกเป็นหมวดหมู่ให้ชัดเจน และควรกำหนดค่าตอบแทนให้แก่สมาชิกเครือข่ายยุติธรรมยุติธรรมชุมชนเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานอย่างเพียงพอและเหมาะสม และ

8) **ด้านการประชาสัมพันธ์** ได้แก่ จัดทำแผนการประชาสัมพันธ์ที่เป็นรูปธรรม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของศูนย์ยุติธรรมในพื้นที่ และจัดทำกิจกรรม/ โครงการประชาสัมพันธ์ให้หลากหลาย เช่น การติดป้ายรณรงค์ แผ่นพับ การสาธิต การจัดเยี่ยมชม การใช้เสียงตามสาย เป็นต้น

การอภิปรายผล

1. ปัญหาการบริหารงานศูนย์ยุติธรรมชุมชนในเขตจังหวัดอุดรธานี

พบว่า มีปัญหาด้านอาคารสถานที่ ด้านการบริหารจัดการ ด้านบุคลากร ด้านการมีส่วนร่วม ด้านความเป็นวิชาการ ด้านการส่งเสริมเครือข่ายยุติธรรมชุมชน ด้านงบประมาณ และด้านการประชาสัมพันธ์ ผลการศึกษาที่พบดังกล่าวมีลักษณะสอดคล้องหรือคล้ายกับงานวิจัยของธนิดา หิรัญคำ (2558) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน: กรณีศึกษายุติธรรมชุมชนตำบลบ้านซ้อง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี พบว่าปัญหา อุปสรรคในกระบวนการมีส่วนร่วมในเครือข่ายยุติธรรมชุมชนพบว่ามี 3 ด้าน คือ 1) การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ปัญหา และอุปสรรคที่พบส่วนใหญ่คือ สมาชิกในชุมชนยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการทำงานที่แท้จริงของศูนย์ยุติธรรมชุมชนและบางส่วนยังไม่เปิดใจเพราะยังไม่เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับจากการเข้ามามีส่วนร่วมกับศูนย์ยุติธรรมชุมชน 2) อุปสรรคด้านสถานที่ตั้งศูนย์ยุติธรรมที่ย้ายศูนย์ยุติธรรมชุมชนจากที่ตั้งเดิมไปอยู่ที่ตั้งของเทศบาลตำบลบ้านซ้องจึงทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวข้องกับการเมืองท้องถิ่นขึ้น เนื่องมาจากการแข่งขันอำนาจกันระหว่างนักการเมืองในท้องถิ่นซึ่งมี 2 ฝ่าย ส่งผลกระทบต่อระบบการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของสุณีย์ กัลยาจิตร์ และคณะ (2544) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การติดตามและประเมินผลงานยุติธรรมชุมชน พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการ

ดำเนินงาน พบว่า มีปัญหาวัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ งบประมาณไม่สอดคล้องกับงาน ไม่มีกฎหมายรองรับ เครือข่าย 52 ยุติธรรมชุมชนไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเองชัดเจน

การที่พบว่ามีปัญหาอย่างหลากหลายนั้นอาจจะเป็นเพราะว่าการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนอยู่ในระยะเริ่มแรก กล่าวคือ เป็นระยะทดลองเพื่อค้นหา “ตัวแบบการพัฒนาที่สมบูรณ์” นอกจากนั้น สำนักงานยุติธรรมจังหวัดอาจจะมีปัจจัยในการบริหารที่ไม่เพียงพอ เช่น ขาดงบประมาณ บุคลากรมีไม่เพียงพอ ไม่มีสถานที่ที่เป็นของตนเองโดยตรง ในการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชน เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันงานยุติธรรมชุมชนก็นับว่าเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกซึ่งเป็นเรื่องใหม่ที่ท้าทาย “ขีดความสามารถของคนในพื้นที่” ซึ่งถือเป็นหุ้นส่วนโดยตรงในการบริหารจัดการ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้พบว่ามีปัญหาหลายประการ ดังปรากฏตามผลการวิจัยที่ได้กล่าวมาข้างต้น

2. แนวทางการพัฒนาศูนย์ยุติธรรมชุมชนในเขตจังหวัดอุดรธานี

ด้านที่ 1 อาคารสถานที่ ควรส่งเสริมให้มีการจัดทำห้องทำงานให้เป็นทางการ มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และอยู่ในพื้นที่ที่เอื้อต่อการเข้ามาใช้บริการของประชาชน

ด้านที่ 2 การบริหารจัดการ ควรกำหนดกฎหมายเพื่อรองรับการปฏิบัติงานของคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนงานความยุติธรรม โดยบุคลากรควรจะมาจากระชาชนและมาจากภาครัฐอย่างเท่าเทียมกันและเป็นผู้ที่มีจิตอาสา ซึ่งสอดคล้องกับกิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และจุฑารัตน์ เอื้ออำนวย (2550) ที่กล่าวว่า หลักการและปรัชญาเรื่องยุติธรรมชุมชน คือการกระตุ้นให้สังคมมีทุนความรู้ และนำประสบการณ์กระตุ้นให้ชุมชนสามารถรวมตัวกัน หรือกิจกรรมในการเสริมทักษะบางเรื่องที่เป็นในการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับยุติธรรมชุมชนที่ยั่งยืนได้ และแก้ปัญหาในเบื้องต้น

ด้านที่ 3 บุคลากร ควรพัฒนาองค์ความรู้และทักษะให้ผู้ปฏิบัติงาน/คณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน ให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้บุคลากรเหล่านี้ได้นำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะการลงพื้นที่ทำงานร่วมกับชุมชน ซึ่งสอดคล้องสอดคล้องกับงานวิจัย ของกรกฎ ทองชะโชค และคณะ (2561) ที่กล่าวว่า ความสำเร็จ ศูนย์ยุติธรรมชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต้องลงพื้นที่ไปทำงานกับชาวบ้าน เพื่อให้เกิดการยอมรับ และเชื่อมั่นว่าตัวเองมีศักยภาพอำนวยความสะดวกยุติธรรมได้แล้ว

ส่วนประเด็น **ด้านที่ 4 (การมีส่วนร่วม) และด้านที่ 5 (การส่งเสริมเครือข่ายยุติธรรมชุมชน)** มีแนวทางสำคัญ ได้แก่ ควรส่งเสริมให้ผู้นำชุมชน นักกฎหมาย อาสา ในพื้นที่เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการยุติธรรมชุมชน สร้างเครือข่ายทำงานร่วมกัน โดยมีหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะสำนักงานยุติธรรมประจำจังหวัดเป็นผู้สนับสนุนในกิจกรรมต่างๆ และให้คำปรึกษาอย่างสม่ำเสมอ และมีสื่อประชาสัมพันธ์อย่างหลากหลายและต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ โสภิตา ชุมณี (2556) ที่กล่าวว่า ควรส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนให้มีความรู้ และมีบทบาทสำคัญในการเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจ ดำเนินการ เนื่องจากผู้นำชุมชน มีบทบาทสำคัญมากเช่นเดียวกันในการเข้าถึง ข้อมูลข่าวสารใหม่ ๆ ตลอดเวลา และมีกลไก หรือช่องทางให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ รวมทั้งงานยุติธรรมชุมชนเกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิกในชุมชนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ซึ่งผู้นำชุมชนนี้ได้อาศัยช่องทางการประชุมประชาคมหมู่บ้านทุกต้นเดือนของแต่ละเดือนเป็นช่องทางหลัก และยังอาศัยช่องทางอื่นๆ และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของธนิดา หิรัญคำ (2558) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน: กรณีศึกษายุติธรรมชุมชนตำบลบ้านฆ้อง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี พบว่า ด้านที่ตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนควรมีการตกลงกันระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ในเครือข่ายให้ชัดเจน เพื่อเป็นการเห็นพ้องต้องกันและลดความขัดแย้ง ควรจัดให้มีการออกเสียงเลือกกว่าควรให้ศูนย์ยุติธรรมตั้งอยู่ที่ใด เพื่อความสบายใจของทุกฝ่ายและความราบรื่นในการปฏิบัติงาน ด้านการปฏิบัติงานของเครือข่ายยุติธรรมชุมชน ควรมีการสร้าง ความเข้าใจร่วมกันในด้านการปฏิบัติงานระหว่างเครือข่ายยุติธรรมชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัยญานุช ไชแสง (2557) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทการมีส่วนร่วมของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนตำบลไธสง อำเภอมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี พบว่ามีข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลไธสงได้แก่ ควรเปิดโอกาสรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชนเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ ควรมีการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชนทุกครั้ง ควรให้กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านมีส่วนร่วมในการพิจารณาแผนงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชน ควรกำหนดให้สมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชนมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมตามนโยบายและแผนงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของประเวช จันทร์ฉาย (2553) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง เครือข่ายยุติธรรมชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า แนว

ทางการพัฒนาเครือข่ายยุติธรรมชุมชน ได้แก่ ควรมีการกำหนดโครงสร้างบทบาทหน้าที่วิธีการดำเนินที่ชัดเจนยิ่งขึ้นให้สอดคล้องและถูกต้องตามกฎหมายด้วยการมีส่วนร่วมของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทุกฝ่าย การศึกษาดูงานหรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้คณะกรรมการและผู้ประสานงานทุกฝ่ายมีความเข้าใจ และสามารถมองเห็นภาพการดำเนินงานได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น มีการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ควรจัดเจ้าหน้าที่ลงไปปฏิบัติหน้าที่ในชุมชนอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความเข้าใจให้แก่คนในชุมชนทราบถึงบทบาทหน้าที่และประโยชน์ ตลอดจนประสานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม

ด้านที่ 6 ส่งเสริมความเป็นวิชาการ ควรจัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน เอกสาร/ใบความรู้ที่เกี่ยวข้องให้เพียงพอและทันสมัย จัดอบรมความรู้เกี่ยวกับกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องให้แก่คณะกรรมการของศูนย์ยุติธรรมชุมชนอย่างสม่ำเสมอ และการนำคณะกรรมการ บุคลากรต่าง ๆ ของศูนย์ยุติธรรมชุมชน ไปศึกษาดูงานในหน่วยงานหรือศูนย์ต้นแบบการพัฒนา เพื่อนำความรู้กลับมาใช้ประโยชน์ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

ด้านที่ 7 งบประมาณ ควรจัดสรรงบประมาณให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนอย่างต่อเนื่องและเพียงพอ ควรกำหนดค่าตอบแทนให้แก่สมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชนเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานอย่างเพียงพอและเหมาะสม และ

ด้านที่ 8 การประชาสัมพันธ์ ควรให้หน่วยงานต่างๆ และคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน ลงพื้นที่เพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนอย่างต่อเนื่องโดยเริ่มจาก 1) การถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานยุติธรรมให้กับประชาชนในชุมชน 2) การเฝ้าระวัง/ป้องกันการเกิดอาชญากรรมหรือแจ้งเบาะแส 3) การให้คำปรึกษาเบื้องต้น รับเรื่องส่งต่อ 4) การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในระดับชุมชน 5) การแจ้งสิทธิต่างๆ ที่ประชาชนจะได้รับในระดับชุมชนและส่งต่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการ เช่น การขอรับการสนับสนุนเงินกองทุนยุติธรรม การขอรับค่าตอบแทนผู้เสียหายหรือ ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา เป็นต้น 6) การสอดส่อง ดูแล เฝ้าระวัง ผู้พันโทหรือถูกคุมประพฤติ ไม่กลับมากระทำความผิดซ้ำอีกและ เปิดโอกาสให้ผู้พันโทหรือถูกคุมประพฤติกลับเข้าสู่สังคมประพฤติดนเป็นคนดีต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมจะต้องทบทวนและกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติในการคัดเลือกผู้ปฏิบัติงานอำนวยความสะดวกโดยอาศัยคุณวุฒิควบคู่กับคุณธรรม และความเสียสละ ตลอดจนกำหนดช่องทางการประชาสัมพันธ์ถ่ายทอดความรู้สู่ประชาชนในเรื่องยุติธรรมชุมชน และให้ความสำคัญกับการบูรณาการความรู้ระหว่างชุมชนกับภาครัฐ มีการจัดประชุมหารือร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องกับงานยุติธรรมชุมชนอย่างสม่ำเสมอ และการสร้างเครือข่าย

2) ภาครัฐควรกำหนดให้มีการบริหารจัดการ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ การจัดการให้ทันสมัยและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ และกำหนดแนวทางในการสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานให้ชัดเจน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาศูนย์ยุติธรรมชุมชนในจังหวัดอื่นๆ เพื่อจะได้ข้อมูลที่จะชี้ให้เห็นความเหมือนหรือความแตกต่างและข้อสรุปที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรกฎ ทองชะโชค และคณะ. (2561). การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ. วารสารวิชาการนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยทักษิณ. สืบค้นจาก <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/lawtsu/article/view/257618>. [2562 กรกฎาคม 20].
- กระทรวงยุติธรรม. (2562). ประวัติและวิวัฒนาการกระทรวงยุติธรรม. กรุงเทพฯ: ทวีวัฒนาการพิมพ์.
- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และจุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2550). ยุติธรรมชุมชน: บทบาทการอำนวยความสะดวกโดยชุมชนเพื่อชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- จิราลักษณ์ จิตรพัฒน์, สัมภาษณ์, 25 ธันวาคม 2560.

- ช. ชยรินทร์ เพ็ชฌัญญูและสมศักดิ์ นัคลาจารย์. (2558). การวัดความเชื่อมั่นต่อระบบงานยุติธรรมและการอำนวยความสะดวกยุติธรรมของกระทรวงยุติธรรมประจำปีงบประมาณ 2555. วารสารธุรกิจปริทัศน์, 7(1), 31-46.
- ชัยญานุช ไชแสง. (2557). บทบาทการมีส่วนร่วมของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนตำบลไร่น้อยอำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ธนิดา หิรัญคำ. (2558). การมีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน: กรณีศึกษายุติธรรมชุมชนตำบลบ้านฆ้อง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร. สืบค้นจาก <https://www.tci-thaijo.org/index.php/AJPU/article/download/54939/45604>. [2559 ธันวาคม 25].
- ประเวช จันทรฉาย. (2553). เครือข่ายยุติธรรมชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชารัฐศาสตร). อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัย อุบลราชธานี.
- รัตน์ บัณฑิต. (2551). การวิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : คำสมัย.
- วรพล พินิจ. (2560). บทบาทของสำนักงานยุติธรรมจังหวัดกับการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่ออำนวยความสะดวกยุติธรรมในสังคม. วารสารสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยทักษิณ, 6, 41-63.
- วันชัย รุจนวงศ์. (2550). ยุติธรรมชุมชน: การสร้างความยุติธรรมโดยประชาชน. ในยุติธรรมชุมชน: บทบาทการอำนวยความสะดวกยุติธรรมโดยชุมชนเพื่อชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- สุณีย์ กัลป์ยะจิตร และคณะ. (2544). การติดตามประเมินผลงานยุติธรรมชุมชน. สมุทรปราการ: สันทวิกิจ พรินติ้ง.
- โสภิตา ชุมณี. (2556). การมีส่วนร่วมของชุมชนในงานยุติธรรมชุมชนกรณีศึกษาตำบลปะกาอะรัง อำเภอมือ จังหวัดปัตตานี. กรุงเทพฯ : ศูนย์ข้อมูลการวิจัย.

อมรเทพ ไหมมา. (2563). แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรม
ชุมชนจังหวัดชลบุรี. วารสารอาชญวิทยาและสังคมศาสตร์. สืบค้นจาก
<https://social.rpca.ac.th/books/03/Article6V2N2.pdf>. [2564 เมษายน
24].